

фонд Р-120, оп.31-Л, од.зб. 344, 351; 14. Нові сторінки історії архітектурно-будівельної школи „Львівської політехніки”: Спеціалізована вчена рада К 35.052.11. Національного університету „Львівська політехніка” за спеціальностями: 18.00.01 - „Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури” та 05.23.01. - „Будівельні конструкції, будівлі та споруди” (звіт за 1998–2005 роки) / Укл. Г.П. Петришин – Львів: Вид-во Нац. ун-ту „Львівська політехніка”, 2005. – 92 с. 15. Мачулін В.Ф., Бойко Р.В., Шкляр Л.Є. ВАК у контексті Болонського процесу / Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. – 2005. – № 3. – С. 2–6. 16. Основні засади розвитку вищої освіти України у контексті Болонського процесу. / Укл.: М.Ф.Степко, Я.Я. Болюбаши, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубіянко, І.І. Бабин – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2003. – С. 62. 17. Методичні рекомендації щодо формування освітньо-професійної програми підготовки фахівців у кредитно-модульній системі організації навчального процесу (КМСОНП) / За ред. Ю. Рудавського. – Львів: Вид-во НУ „Львівська політехніка”, 2004. – 86 с.; 18. Там само, с. 12; 19. Рудницький А.М. Місце регіональних архітектурних вищих шкіл у розбудові архітектурної справи в Україні // Вісник Нац. ун-ту „Львівська політехніка” „Архітектура”. – 1999, № 375. – С. 8–12. 20. Там само. – С. 11; 21. Доповідь проф. М.М. Кушніренко. Київський національний університет будівництва й архітектури (із протоколу-стенограми № 36 засідання спеціалізованої вченої ради К 35.052.11 у Національному університеті „Львівська політехніка” від 26 листопада 2004 із захисту дисертаційної роботи Пасічник О. С. на тему „Генеza архітектурної школи Львівської політехніки та внесок її випускників у розвиток архітектури”, представлена на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури); 22. Мачулін В.Ф., Бойко Р.В., Шкляр Л.Є. Вказ. праця, с. 4.

УДК 711.424

О.П. Кордунян, *Г.М. Проскуракова

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища,
*Львівський аграрний технічний університет,
кафедра дизайну архітектурного середовища сільських поселень

ПОШУК НОВИХ ПРИНЦИПІВ ФОРМАЛЬНО-ОБРАЗНИХ І ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРОСТОРОВИХ РІШЕНЬ В КОНКУРСНОМУ ПРОЕКТУВАННІ ІАРХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ ЗАСОБАМИ ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

© Кордунян О.П., Проскуракова Г.М., 2006

Розкрито механізм пошуку нових принципів середовищних, просторових, функціональних рішень засобами дизайну архітектурного середовища в конкурсному проектуванні Львівської архітектурної школи.

Постановка проблеми та аналіз останніх наукових досліджень. Конкурсне проектування завжди було важливим інструментом перевірки результатів наукових розвідок та освітніх експериментів Львівської архітектурної школи. Так було і за часів Радянського Союзу, коли ІАРХ брав участь у всесоюзних оглядах, так є і тепер, у часи незалежної України. Ось далеко не повний перелік конкурсних заходів, в яких Львівська архітектурна школа бере активну участь – «Архітектурна Бесіда», «Огляди-конкурси дипломних проектів випускників архітектурних та художніх спеціальностей вищих навчальних закладів України», «Артека», «Sikon», «Майбутнє Баухаузу»; конкурсах «Хабітат», «OTIS ELEVATOR», «ACSA»; конкурсах Квадріенале у Празі, Бісенале у Софії та ін., про що вже писалося в наукових виданнях України [1–3]. Ця діяльність та її

основні результати проаналізовано в серйозних наукових працях І. Фоміна, В. Проскуракова, В. Тімохіна, В. Куцевича, Б. Черкеса, О. Каченко та ін. [4–7]. Однак більшість публікацій, які справедливо висвітлювали організаційні, методичні, координаційні, експозиційні, творчі аспекти названих заходів та їх вплив загалом на сучасний досвід і проблеми підготовки архітектурних кадрів в Україні, й досі повною мірою не розкрито. Іншими словами, і надалі існує потреба у визначенні загальних засад розвитку і дизайну різноманітних архітектурних об'єктів, розробленні раніше не відомих принципів проектування на засадах архітектурної науки.

Особливо це стосується дизайну архітектурного середовища, який хоча й отримав своє місце у системі спеціальностей і спеціалізацій, прийнятій в архітектурній освіті сучасної України, але ще остаточно не визначився, що в самому проектуванні є дизайном середовища, а що, скажімо, містобудуванням, архітектурним та ін. проектуванням.

Для вирішення поставленої проблеми цікавим є досвід конкурсного проектування кафедри ДАС ІАРХ Національного університету “Львівська політехніка”, який організовується, так би мовити, «для внутрішніх потреб» львівської школи і на результати якого останнім часом орієнтується сама школа.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед усіх інших заходів найцікавішими є результати конкурсів, що відбулися протягом 1999–2005 років: конкурсу на «Проект критого ринку та закладу швидкого харчування» в м. Чернівці на вул. Стасюка, ініційований архітектурним бюро П.П. «Форест 17»; семестрового архітектурного конкурсу «Архітектура – засіб християнського екумінізму», організованою деканатом ІАРХ Національного університету “Львівська політехніка”; конкурсу на інтер'єри кафедри ДАС; конкурсу з «Впорядкування площі Міцкевича із реставрацією пам'ятника А.Міцкевичу у м. Львові», співорганізаторами якого, окрім ІАРХ і керівництва Львівської політехніки, були польські урядові бізнесові структури; та конкурсу на вирішення архітектурного середовища «Відкритого льодового майданчика на території стадіону «Буковина» в м. Чернівці», організованого архітектурним бюро «Аркона».

Метою конкурсу «Проект критого ринку та закладу швидкого харчування» в м. Чернівці на вул. Стасюка було створення синтетичного, багатофункціонального, торгово-обслуговувального комплексу, який би міг надати дах для тисяч торговців під відкритим небом, що наприкінці 90-х років заповнювали площі і вулиці міста. Але не тільки. Проектом мало би бути передбачено виставкові, експозиційні та комунікаційні простори, яких катастрофічно не вистачає у місті. А заклад швидкого харчування хоча і пропонувалося запроектувати з рисами інтерстильових ознак, але близьким за пропорціями, кольористичними, фактурними характеристиками – стильовим характеристикам самого міста, а не тим, що привносять в середовище країни будівлі типу «Макдональдс». Серед п'яти представлених проектів переміг творчий колектив під гаслом № 537576 (ст. Ю. Стаценко – О. Стояновський), який вдало поєднав у своїх пропозиціях жорсткі вимоги щодо технологій таких будівель та надзвичайне пластичне, навіть скульптурне формальне їх вирішення, вдало розпланувавши торговельні, виставкові, презентаційні та рекреаційні зони як по висоті, так і в горизонтальних планах-площинах (рис. 1).

Метою конкурсу «Архітектура – засіб християнського екумінізму» було стимулювання розвитку нового мислення в архітектурі, а саме:

- формування в молодіжному середовищі нових духовно-естетичних ідей і концепцій, що ведуть до відродження як християнського, так і інших форм екумінізму;
- утвердження нових гуманних естетичних цінностей, що не заперечують християнській моралі.

Мети пропонувалося досягти проектами монументів, споруд; урбаністичними і ландшафтними рішеннями; синтезом архітектури з іншими видами мистецтв; вербальними гаслами; ідеями у вигляді графічних, аплікативних, кольористичних рішень.

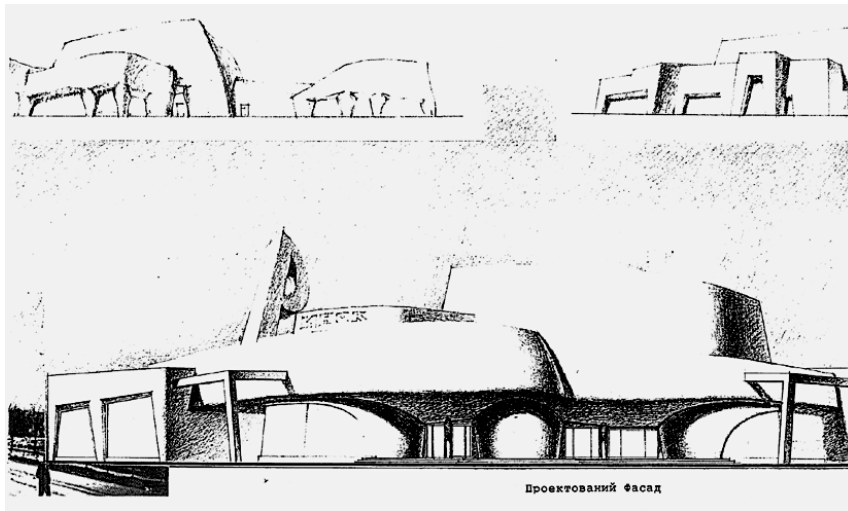

Рис.1 Конкурсний проект критого ринку в м. Чернівці по вул. Стасюка під гаслом № 537576 (ст. Ю.Стаценко, О. Стояновський)

Найкращими проектами журі конкурсу визнано роботи під гаслами № 1027 (ст. О. Стояновського та Ю. Стаценко) та № 0525 (учня Академічної гімназії О.Проскуракова) (рис. 2). Ці роботи отримали найбільше голосів. Проекти під гаслами № 3 – ст. Р. Свидницького, № 1239 – ст. М. Паю і Ю. Богданової, № 1976 – ст. І. Озюменка, № 1982 – ст. О. Проскуракова, № 3547 – ст. Г. Козлова було визнано лауреатами у різних номінаціях. (Автори названих проектів були нагороджені дипломами і преміями).

Проекти під гаслами № 111 – ст. Р. Нарольського, № 55 – ст. Т. Стахіва, № 1207 – ст. С. Кашеварова, № 06376 – ст. І. Оконченка було рекомендовано до конкурсного каталогу і подальших виставок.

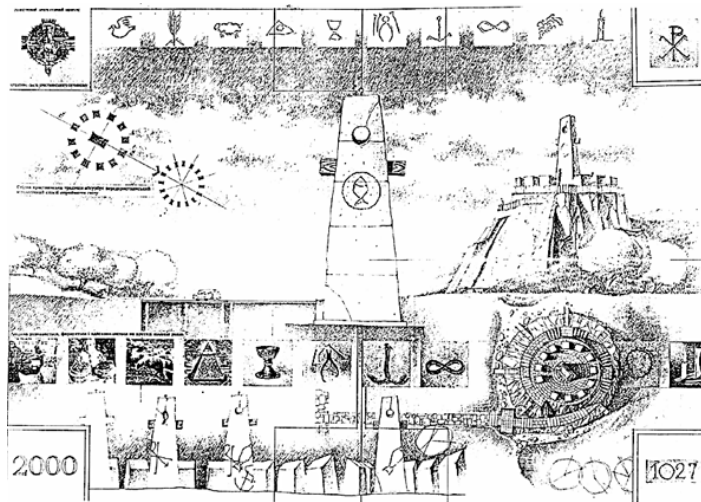
Але найважливішим був сам творчий результат. Вперше в Львівській архітектурній школі було організовано конкурс, в якому засобами архітектури пропонувалося відобразити радість і любов, з якими Ісус прийшов до нас 2000 років тому, відобразити засобами дизайну гармонію Любові, Віри, Духу, Пам`яті, Злагоди.

Отримавши унікальне завдання, студенти намагалися відшукати унікальні засоби вирішення.

Так, автори проекту № 1027 перед тим, як подати своє рішення у вигляді вітваря-монументу, дослідили як генезу тотемних знаків самого Ісуса, так і предметів християнської літургії як матеріалізованих складових самих віродуховних засад. Напевне, тому ця робота є надзвичайно врівноваженою та вдалою у художньо-стилістичному та просторово-композиційному сенсі. Автор проекту № 0525 вирішив перетворити у храм-символ реально існуючу гору Лева у Львові. На його думку, таке рішення є близьким до чистоти і простоти перших храмів християнських громад, але також, гора-храм із змученою фігурою Христа під Хрестом копули найбільше відповідає нашому часу і символізує людські почуття – сумнів і зневіру. В другій своїй роботі під № 1982 цей автор перетворює гору Лева засобами ландшафту – деревами, газонами, кущами, квітами – у голову Лева як один із символів Ісуса Христа. Ще в одній роботі, під № 3, автор аранжує природний рельєф так, що утворюється храм, до головного входу якого можна увійти з будь-якого боку. Тобто автор декларує ідею, що до Христа можна підійти будь-якою дорогою – напрямок не відіграє значущої ролі, треба тільки бажати цього і йти.

Мета і завдання конкурсу на інтер`єр кафедри ДАС набагато прагматичніші і скромніші аніж ті, що були задекларовані у попередньому заході. Пропонувалося сформувати середовище і подати концепцію просторової організації в ауд. 329 головного корпусу Львівської політехніки розмірами 9,5 метри на 8 метрів і висотою 5,3 метри. У конкурсі взяло участь декілька студентських груп, але перемогли ст. О. Проскураков та А. Кучер. Перевагу було віддано цим авторам тому, що вони для

побудови нового простору використали алгоритм самого простору, пропорції якого ще свого часу задав архітектор Ю. Захарієвич, який спроектував сам корпус у 1877 році. Спеціального пропорційного розрахунку для нового інтер'єру автори не проводили. Але вони скористалися для почленування існуючого середовища як по вертикалі, так і по горизонталі ритмами існуючих віконних та дверних прорізів, а також пропорціями площин, які вони утворюють на стінах. Отже, це відобразилося не тільки в організації функціональних зон, просторовій організації, а і в умеблюванні, системах освітлення, провітрювання, озеленення. Частково ці рішення було реалізовано під час пристосування ауд. 329 для потреб кафедри. Єдиними елементами, що не було втілено, залишилися бібліотека і комп'ютерний центр кафедри на антресолях, над головним входом в приміщення.

a

б

Рис. 2. Проекти конкурсу «Архітектура – засіб християнського екуменізму»
а – ст. О. Стояновський та Ю. Стаценко (№ 1027); б – ст. О. Проскураков (№0525)

У конкурсі «Впорядкування пл. Міцкевича із реставрацією пам'ятника А. Міцкевичу у м. Львові» організатори і координатори прийняли таке рішення: сформувані нові ідеї та концепції з реставрації пам'ятника А. Міцкевичу та розробити принципи гуманізації архітектурного середовища та гармонізації довкілля. Це останнє – гуманізацію і гармонізацію архітектурного середовища площі необхідно виокремити як спеціальні заходи, на які раніше не звертали уваги в проектуванні будь-яких рангів.

Загалом за темою конкурсу в ІАРХ було сформовано шість творчих колективів, а на розгляд журі у визначені терміни було подано шість проектів. Результати аналізу конкурсних рішень засвідчили, що в концептуальному сенсі всі рішення чітко розподіляються на три групи. Перша – це та, в якій автори залишаються на підвалинах ідей недалекого вже минулого – втручатися, перепроектовувати, змінювати архітектурно-просторове середовище історичних міст. І тим самим підтверджувати, що такий метод ще має прихильників. Друга група – це так звана група компромісних рішень. Це проекти за № 666013 студентів І. Бокало та А. Віхастого та № 101081 студентів Н. Будзана, М. Хархаліса, А. Швачука, Т. Смолія. Автори цих робіт виступають за те, щоб в історичному середовищі взагалі не будувалися так звані «нові» будівлі, або ж будувалися виключно за вимогами до історико-архітектурних охоронних зон, але, так би мовити, в майбутньому. А сьогодні ситуацію на пл. Міцкевича можна вирішувати формальними, аплікативними, косметичними заходами, які б, на погляд авторів, в даний час задовільнили б усіх – і громадськість, і архітекторів-проектувальників, і замовників. Третя група – це проект № 195383 авторства студентів О. Проскурякова, А. Кучера, В. Краська, Г. Головка, О. Біланя, С. Іванова та ін. У ньому автори утверджують радикальні погляди на існуюче середовище українських міст з історично сформованими центрами. В цьому проекті автори обстоюють думку про те, що в історичному архітектурному середовищі будь-якого історичного міста модерне будівництво має право на існування тільки у випадку повної втрати споруди або фрагмента середовища. Наново зведені будівлі повинні створюватися за алгоритмами історичних аналогів не тільки у формальному, пропорційному чи стильовому сенсі, але також і функціональному, структурному і організаційно-дійовому.

а

б

Рис. 3. Конкурсні проекти вирішення відкритого льодового майданчику на території стадіону «Буковина» в м. Чернівці
а – проект 250582 (ст. О. Проскуряков);
б – проект 300424 (ст. А. Кучер, І. Черпінська, Ю. Богданова, С. Іванов)

Ця остання ідея серед усіх інших знайшла відображення і під час конкурсу на вирішення архітектурного середовища «Відкритого льодового майданчика на території стадіону «Буковина» в

м. Чернівці». Завдяки менеджерам конкурсу О. та І. Кордунянам (вони розробили завдання, забезпечили вихідні матеріали, подбали за премії), звичайний захід з реновації льодового майданчика з пневмоопорним перекриттям широкого профілю перетворився на форум засобів і методів дизайну архітектурного середовища для конкретного завдання, конкретного простору, в конкретному місті.

Чотири роботи виявилися найбільш вдалим пропозиціями. До однієї з таких сміливо можна віднести проект за № 300424, підготовлений колективом у складі студентів і аспірантів А. Кучера, І. Черпінської, Ю. Богданової та С. Іванова. Одне із завдань замовника, а саме – знайти можливість інтегрувати абсолютно супрематичну, суто утилітарну будівлю в середовище міста – автори вирішили досить оригінально. Врахувавши, що природа у рельєфі міста виглядає як динамічна композиція похилих площин, холмів, каньйонів, автори запропонували вбудувати існуючу споруду в скляну гору з легких сучасних конструкцій та прозорих і напівпрозорих огорожувальних конструкцій, горизонтальні площини і тераси якої призначалися для живого ландшафту – квітів, газонів, кущів і навіть дерев. Інтер'єри «Льодової гори» у нульових позначках призначалися для обслуговування самої ковзанки – пункт прокату, гардероби, санвузли, кімнати персоналу, дирекції та ін. На позначці + 3.00 метрів автори «в горі» запроєктували багатофункціональний зал, а на позначці + 6.00 метрів – кав'ярню із спеціальними приміщеннями. Деякі рослини, які взимку мали збагачувати інтер'єри, влітку, на думку авторів, могли розташовуватися на газонах довкола комплексу (рис. 3).

Автори проекту № 112109 Я. Бачинський, Т. Боднар, О. Фляк, назвавши свій проект «Комплексом відпочинку на льоду “Олімп”», вирішили запропонувати простір і різноманітне за функцією середовище на стику постмодерну, маньєризму, хай-теку і регіоналізму. У формально-просторовому рішенні комплекс, на думку авторів, мав би нагадувати архітектуру античних спортивних і громадських споруд. Але пропорції застосованого ордеру, збільшеного до гротеску, дематеріалізація колон, ордерів, конструкцій, виготовлених із різноманітних сплавів у вигляді просторових конструкцій доводять, що силует – це тільки метафора. Споруда і всі її складові підпорядковані головному завданню – жорсткій функціональній організації й інтеграції із фасадом вулиці, який хоча і сформувався в 60-ті роки ХХ століття з будівель, розроблених радянськими ЦНДЦЕПами, але є співмірним архітектурі і середовищу історичної частини Чернівців.

Ще один проект – авторства студентів Д. Яреми, В. Лозицького, І. Копиляка також мав на меті покращання функцій існуючої будівлі, а також на пошук архітектурно-просторового образу в сучасних матеріалах і конструкціях, але близького за характером архітектурі міста.

Ідеї цих проектів, приблизно одного рівня, у разі втілення в життя привели би до функціональної розбудови існуючого комплексу за рахунок середовищних і просторових резервів, а також гармонізації утилітарного об'єкта з міським довкіллям.

Але найкращою роботою журі визнало проект № 250582 аспіранта О. Проскуракова завдяки надзвичайно простій і привабливій загальній ідеї. Автор «одягнув» пневмооболонку ковзанки в просторову конструкцію, силует, композиція веж, порталів, еркерів, лоджій, балконів, комунікації якої було спроектовано за “алгоритмом” архітектури центральної частини міста. Конструкція, яка водночас була матрицею для всіх функціональних модулів – кав'ярень, магазинів, рекреацій, виставкових просторів – але також і каркасом, на який навішується реклама, освітлення, комунікації (сходи, ліфти, підйомники), пристрої для активного відпочинку дітей (гірки, качелі, шведські стінки, турніки та ін.). Автор так розпланував комплекс, що середовище в тилу переважно було призначене для обслуговування ковзанки, а фасадна частина, що виходить на вул. Головну – для загальноміського користування. Автор також декларував ідею того, що його об'єкти можуть розвиватися в часі і просторі залежно від динаміки змін функціональних, естетичних, фінансових, архітектурно-просторових характеристик.

1. Результати конкурсів, проведених кафедрою ДАС ІАРХ Національного університету «Львівська політехніка» наприкінці ХХ – початку ХХІ століть, свідчать, що в освіті ДАС, і що

найважливіше, в свідомості сучасних студентів, утвердилося особливе ставлення під час проектування до предметно-просторового та середовищного контексту.

2. Сучасне проектування вимагає нових методів і засобів архітектурної виразності і фантазії в інтерпретації складових середовища, спеціальних знань для його аналізу та використання їх як інструментів проектних рішень.

3. Одним з найважливіших методів проектування є пошук в просторово-середовищному контексті своєрідного підтексту – алгоритму середовища, що забезпечує проектування правильним уявленням про систему пропорціонування і масштабу в місці і просторі проектування, а також пошук знаково-образних систем як основи для прийняття проектного рішення.

4. Для вдалого проектування в Україні треба обов'язково дотримуватися таких вимог:

а) середовище України – історичне, тому будь-який проектувальник повинен володіти значним обсягом спеціальних знань – історичних, філософських, естетичних, ідеологічних, композиційних;

б) генеза архітектури і середовища в Україні налічує сотні років, тому сучасне проектування вимагає знань не тільки сучасних законів аранжування, комбінаторики, проектних і будівельних технологій, а й історичних їх форм.

5. Результати висвітлених конкурсів переконують, що спеціальність “дизайн архітектурного середовища” у львівській архітектурній школі під час сучасного проектування ґрунтується на таких принципах:

а) для прийняття проектного рішення метафора, слово, знак мають вагу, колір, швидкість, світло, звук;

б) середовищний підтекст – алгоритм середовища є результатом культурологічної діяльності мислення, має минуле, сьогодення, майбутнє.

1. Проскуряков В., Черкес Б. Дім нашого друга // *Просвіта*. – 1993. – №2(96). – С.7. 2. Проскуряков В., Черкес Б., Мар'єв П., Бевз М. Львівська архітектурна школа // *Львівський політехнік*. – № 12 (2018). – 1992. – С. 4–5. 3. Проскуряков В. Архітектурні конкурси. Дебюти осені 95, весни 96 // *Маестро*. – 1996. – №1. – С. 10–11. 4. Проскуряков В.І. Анатомія та ідеологія оглядів конкурсів дипломних проектів випускників архітектурних шкіл України кінця ХХ – початку ХХІ століть // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2003. – №486. *Архітектура*. – С. 176–186. 5. Фомин И., Каценко А. Современный опыт и проблемы подготовки архитектурных кадров в Украине. Досвід та перспективи розвитку міст України. Підготовка архітекторів містобудівної спеціальності: Зб. наук. праць / Під ред. Ю.М. Білоконь. – К.: Ін-т “Дніпромісто”, 2004. Вип. 6. – С. 20–31. 6. Тімохін В.О. Конкурс «Артека» в Київському середовищі // *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. – К.: КДТУБА, 1998. – Вип. 3. – С. 143 – 151. 7. Куцевич В.В. Особливості проектування сучасних культових споруд в Україні // *Архітектура. Наукові дослідження. Проектування. Будівництво.*: Зб. наук. праць – Київ: ЗНДІЕП. – К., 1996. – С. 54–60.